

Waarom is vernatting in het veenweidegebied zo belangrijk?

Zowel wereldwijd als nationaal staan de populaties van vele vogelsoorten van de veenweidegebieden al langere tijd onder druk. Afgelopen 60 jaar is het aantal Nederlandse broedparen zelfs met meer dan 75% achteruitgegaan. Deze achteruitgang is grotendeels het gevolg van intensivering van het landgebruik en versnippering van het landschap. Door het toepassen van een vernattingsmaatregel kan deze achteruitgang mogelijk worden geremd of gestopt. Bovendien biedt dit kansen voor het remmen van de CO₂-uitstoot en de bodemdaling.

Greppelinfiltratie

Een infiltratiegreppel is een langwerpige, relatief ondiepe infiltratiebassin van circa 30 cm diep en 30 cm breed. Deze greppels zijn in de meeste gevallen ooit aangelegd om overtollig water af te voeren. In plaats van water afvoeren kun je greppels natuurlijk ook gebruiken om water aan te voeren en het desbetreffende stuk veenweidegebied te vernatten.

De effecten op de ecologie van boerenlandvogels

Een nat greppelinfiltratiebeheer resulteert in slijkige greppelranden die een belangrijk foerageergebied vormen voor verschillende steltlopers en eendensoorten. Wanneer de greppels waterhoudend zijn, ontstaat er variatie tussen vroeg en laat opwarmende vegetatieplekken wat structuurvariatie van de vegetatie tot gevolg heeft. Dit heeft een positief effect op het opgroei-habitat van steltloperpullen. Daarnaast ligt de voedselbeschikbaarheid en foerageersnelheid in en nabij natte greppels hoger dan in en nabij droge greppels.

Factsheet Boerenlandvogels & vernatting

Tijdelijke plas-dras

Bij een tijdelijke plas-dras situatie bevindt het waterpeil zich enkele weken of maanden 0 tot 20 cm boven het maaiveld. De veenweidegebieden met een tijdelijke plas-dras situatie worden in de meeste gevallen voor de rest van het jaar, wanneer het waterpeil zich onder het maaiveld bevindt, gebruikt als hooi- of weiland.

In een optimale situatie wordt er gerekend met minimaal een halve hectare plas-dras per 100 hectare boerenlandvogelgebied.

De effecten op de ecologie van boerenlandvogels

Plas-dras resulteert in oneffenheden in het maaiveld waardoor een mozaïekpatroon van ondiepe en net droogvallende slijkige plekken ontstaat. Deze hebben door de hoge voedselbeschikbaarheid en -bereikbaarheid een grote aantrekkingskracht op steltloper(kuiken)s en watervogel(kuiken)s. Daarnaast ontstaan er pollige, korte vegetaties waar kieviten, tureluurs, scholeksters en gele kwikstaarten voorkeur aan geven.

De optimale grondwaterstand voor weidevogels

Voor instandhouding van duurzame populaties zijn de grondwaterstanden per grondsoort voor de gemiddelde boerenlandvogel:

- 20-25 cm beneden maaiveld op veen;
- 20-35 cm beneden maaiveld op klei-op-veen;
- 20-50 cm beneden maaiveld op klei.

De optimale grondwaterstand verschilt echter per soort. Voor de kritische steltlopers tureluur en grutto is een waterpeil van 0-20 cm beneden maaiveld het meest optimaal. Voor zeer kritische weidevogels (watersnip, zomertaling, slobend) is dit zelfs noodzakelijk.

Onderwater- en drukdrainage

Drainagebuizen die onder het slootpeil in de sloot uitkomen kunnen vollopen met water. Dat water kan zich vervolgens ondergronds via de drainagebuizen verspreiden waardoor de grondwaterstand stijgt en de wortelzone vochtig blijft. Door deze maatregel kan in natte perioden overtollig water worden afgevoerd en in droge perioden slootwater via de drains in het perceel infiltreren. In het geval van drukdrainage kan in tegenstelling tot onderwaterdrainage middels een pomp effectiever worden vernat.

De effecten op de ecologie van boerenlandvogels

Wanneer het juiste peilbeheer wordt gehanteerd resulteert drukdrainage in zeer natte omstandigheden wat een positief effect heeft op boerenlandvogels. Drukdrainage resulteert daarnaast in een significante toename van kleine (<4 mm) en middelkleine (4 - 7,99 mm) kruipende insecten. Onderwaterdrainage heeft een drogere toplaag tot gevolg wat zowel voor- als nadelige effecten heeft op boerenlandvogels. Zowel bij onderwater- als drukdrainage is er meer kans op een toename van baggervorming en nutriëntenuitspoeling richting het oppervlaktewater. Dit heeft een negatief effect op de waterkwaliteit en het waterleven.

Kosten

- **Greppelinfiltratie:** 50,- euro per 100 meter aanlegkosten + 2,5,- euro onderhoudskosten per 100 meter;
- **Opzetten slootwaterpeilen:** 225,- euro schadekosten per hectare bij een slootpeilverhoging van 20 cm;
- **Gewone plas-dras:** per hectare circa 1700,- euro tot half april en per hectare 2000,- euro tot half mei.
- **Onderwaterdrainage:** per hectare tussen de 2000,- en 3000,- euro per hectare aan aanlegkosten + eenmalige extra kosten die zo'n 2500,- tot 3000,- euro bedragen (beheer- en onderhoudskosten niet meegerekend).
- **Drukdrainage:** per hectare tussen de 3400,- en 4000,- + eenmalige extra kosten die zo'n 2500,- tot 3000,- euro bedragen (beheer- en onderhoudskosten niet meegerekend).

Opzetten van het slootwaterpeil

Bij het opzetten van slootwaterpeilen wordt simpelweg het slootwaterpeil verhoogd tot een bepaald niveau (polder-, peilvak- of slootniveau). De mate van uitzakken van de grondwaterstand in de zomer wordt hierdoor beperkt.

De effecten op de ecologie van boerenlandvogels

Het opzetten van het slootwaterpeil tot maaiveld resulteert in een groter areaal aan land- en waterovergangen en variaties in waterdiepte en oevertaluds wat resulteert in meer slikkige plekken. Daarnaast wordt hierdoor de groei van vegetatie in en nabij slootkanten geremd, wat meer structuurvariatie tot gevolg heeft. Dit heeft een positief effect op het opgroei-habitat van steltloperpullen. De voedselbeschikbaarheid en foerageersnelheid in en nabij natte slootkanten ligt hoger dan in en nabij droge slootkanten.

Verhoging van het slootpeil heeft daarentegen wel mogelijk afkalving en erosie van de slootkant tot gevolg waardoor de biodiversiteit negatief wordt beïnvloed en de foerageermogelijkheden voor boerenlandvogels verminderen.

Beheermaatregelen die bijdragen aan het al dan niet slagen van een vernattingsmaatregel

- Het uitstellen van de maai- en beweidingsdatum;
- Voorbeweiden met een rustperiode;
- Creëren van maaitrappen;
- Terugbrengen van de rijsnelheid bij maaien;
- Creëren van vluchtstroken;
- Geleidelijk maaien van stroken uit het perceel;
- 24 uur voor het maaien per hectare circa 5 plastic zakken aan een stok ophangen waardoor boerenlandvogelgezinnen tijdelijk worden verdreven;
- Actief zoeken naar boerenlandvogelnesten en de ligging van de nesten aangegeven, zodat de nesten niet kapot worden gemaaid door de boer;
- Extensief slootschonen;
- Afvlakken slootkanten;
- Het juiste bemestingsbeheer toe passen;
- De uit- en afspoeling van meststoffen naar het oppervlaktewater verminderen;

- Uitrijden van ruige mest, wat resulteert in meer structuurvariatie;
- Creëren van extensieve en kruidenrijke elementen in het landschap;
- Beperken van mechanische onkruidbestrijding;
- Verminderen of stopzetten van pesticiden;
- Verwijderen van opgaande landschapselementen als struiken en bomen;
- Tegengaan van verpitrussing middels maaien, weiden en/of bekalking;
- Tegengaan van predatie (middels bv. stroomdraad);
- Gedeeltelijk droogleggen van een perceel waardoor op het ene perceel kan worden beweid en het andere perceel kan worden vernat ten behoeve van boerenlandvogels.

De effecten van verhoging van de waterstand op de bedrijfsvoering van een melkveehouderij

Een hogere grondwaterstand resulteert in een hogere vertrappingsgevoeligheid en vermindert de gewasopbrengst. Daarnaast neemt hierdoor het aantal ganzen toe waardoor het oppervlakte foerageerhabitat en leefgebied van soorten uit de lang gras-groep afneemt. Kijkend naar de dieergezondheid resulteert een hogere grondwaterstand in een toename van leverbotinfectie, salmonella-infectie en blauwtong. Bovendien neemt de botanische samenstelling van het gras af waardoor de algehele weerbaarheid en productiviteit van melkvee afneemt.

Oosterveld, E. B., Bruinzeel, L. W. & Wymenga, E. (2014). Ecologie van weidevogels: Kennisbundeling voor bescherming en beheer. Feanwâlden: Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv.

Oosterveld, E. B., Kleijn, D. & Schekkerman, H. (2008). Ecologische kenmerken van weidevogeljongen en de invloed van beheer op overleving. Ede: Directe Kennis.

Oosterveld, E.B., Kuiper, M., Sikkema, M., van der Kamp, J. & Klop, E. (2014). Effecten van tijdelijke slootpeilverhoging op weidevogels. Feanwâlden: Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv.

Pijlman, J., Roelen, S. & van Eekeren, N. (2020). Klimaatmaatregelen in het veenweidegebied in relatie tot biodiversiteit, bodem- en waterkwaliteit. Bunnik: Louis Bolk Instituut.

Teunissen, W. A. & Soldaat, L.L. (2004). Recente aantalonwikkeling van weidevogels in Nederland. De Levende Natuur, 70-74.

Tolkamp, W., Holshof, G., Zevenbergen, M., Klok, C., Hoving, I & Guldemand, A. (2006). Plas-dras, weidevogels, wormen en bedrijfsvoering. Wageningen: Alterra WUR.